

ПРОФЕСОР КОНСТАНТИН БОЯДЖИЕВ НА 75 ГОДИНИ

От редакцията

АВТОИНТЕРВЮ

Състоянието на юбилейност не носи нито особена радост, нито полезно оживление. Отдаването на някаква житейска равнотежа ни отклонява от погледа напред, от обновлението. В следващото автоинтервю погледът към миналото няма смисъл, ако не служи на настоящето, бъдещето.

По бащина линия от гр. Елена. От там са излезли шестима академици на БАН, още толкова генерали, от които един регент и един министър-председател (ген. Михов и ген. Златев). Къщата на другия мин.-председател Т. Теодоров беше срещу нашата. След 1944 г. още двама генерали, и двамата съученици от един клас. Освен това писатели,

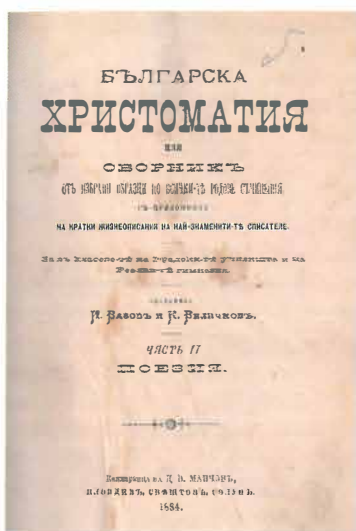
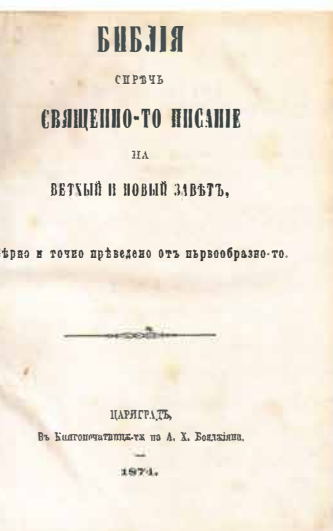
I. Социалистическият реализъм съединява в себе си три причини за собственото си съществуване. На първо място, стремежът към „вечност“ може да се опре само на доказаното вече „вечно“, а това са историческите стилове. Тук от неговите теоретици се прави важната добавка, че соцреализмът не е стил, а творчески метод, с което се избягва смъртта на всеки стил поотделно. Това е тезата, която продължи съществуването си и след 1956 г. Оттук идва втората причина, която съчетава саморазвитието на творческия метод с еволюционността на стиловете. Еволюционността е удобна и по политически причини. След като е взета един път властта, не са необходими вече революции. Езикът със своята еволюционност в развитието е много подходяща база за теоретизиране и това обяснява интереса на Сталин към проблема, който иначе би изглеждал странен или случаен, само че точно при Сталин няма нищо случайно. На трето място, вече по една преобърната логика, революцията се схваща като възстановяване на „правдата“ на историческите стилове. Това вече не е революция, а реставрация. Постмодернизмът – иронична, соцреализмът – гротескна.

II. Най-живият мит е този за високата култура на архитектурния детайл, той изглежда най-невинен и има за цел у нас да съхрани авторитета на Д. Цолов или К. Николов. Спекулацията в международен мащаб идва от сравнението с масовата продукция на модерната архитектура, иска да предизвика носталгична мъка по 50-те години. Никои от спекулантите не сравнява с детайла на Филип Джонсън или с детайла от 1929 г. на Мис ван дер Рое в Павилиона на Германия в Барселона. Достатъчно е да се сравни детайлът на Министерството на отбраната и БНБ в София с този на двете бивши министерства (Президентството и Министерския съвет), за да се види деградацията не само в смислово отношение, но и като архитектурно-проектантска работа.

професори. При тези условия да станеш „нещо“, в случая професор, идва от само себе си.

Ако и да не си от най-големите родове на Иларион Макариополски (Михайловски), Кършовски, Молловци, Бобчевци, Момчиловци или от свързаните с двореца Разуканови, Горбанови и др., баща ти и майка ти са били приятели с потомците им, виждал си ги и като горди наследници, и като върворени, заточени, върнати в дълбоката провинция за наказание и изолация.

По майчина линия с неизбежната за четвърт от българския народ „македонска връзка“ – потомствени свещеници от прапрадядото и борец за църковна независимост от с. Неволяне, Воденско,

бежанци и един неизбежен беглец в Америка, официален масон.

Към съвременното ми роднинско състояние се добавя първи братовчед полковник летец, като млад участвал в избора на космонавти, по-късно командир на софийското военно летище в Божурище. Още един полковник, втори братовчед, телевизионен водещ, редактор на списание и вестник, забележителен образ в тази среда.

Цялата тази история на обкръженията, контекста с всякакви кръгове води до формираното у мен много отдавна схващане, че историята не е монета с две страни права (правилна) и обратна, а многофасетен диамант. Гледан под един ъгъл, синее като небе, от друг – зеленее като море, от трети златист, от четвърти – кървав. Това е, което днес наричат мултиперспективност в историята, за да включат и популярната преди това обществена (публична) история, където разпитват хората, за да уловят колективната памет вместо индивидуалната на историците. Този период, съвпаднал с нашенския преход, беше проспан от историците ни. Освободени да налагат егото си след социалистическия колективизъм, те забравиха колективната памет. Когато днес виждаме конфликтите за или против събарянето на Мавзолея, паметника „1300 години България“ или споровете България – Македония, виждаме само личните позиции на медийните лоббисти, създадени изкуствено от самите медиуми. Властта съзнателно не се съобразява с тях. Освен това инстинктивно усеща, че в едно разединено общество колективната памет освен непроучена вероятно е и слаба.

Има известно значение за отношението към историята да имаш примерно семейна Библия от 1874 г. (това е второ издание, няма го и в Националната библиотека), отпечатана в Цариград от Бояджиян. Както И. Денков става Денкоглу, така и А. Бояджиев става Бояджиян, за да се включи в

търговския регистър. Също така първият учебник по история на България от еленчанина Ст. Бобчев, където се вижда и първата атака срещу прабългарското от славянофилите Иречек и Бобчев (били останали само десетина думи от погълнатите от славянството прабългари). По-късно между двете световни войни ще се пише само за българското племе, езичеството, Расаме, Боян Мазесник и др. под влиянието на Германия.

За прадядовците, ангажирани в борбите за църковна независимост, по-важни са френските идеи и българо-френските речници от 1871 г., издадени от Ив. Богоров във Виена.

Интересно е да се види в Протоколите на Берлинския конгрес как руските представители княз Горчаков и граф Шувалов предлагат Княжеството да отдели няколко декара на Шипка на границите с Източна Румелия за построяване на общ паметник на падналите руски и турски войници. Такава е модата или контекстът тогава, което продължава от паметника на Ватерло до „Долината на мъртвите“ на генерал Франко. Съединението прави тази идея безсмислена, но тя сега в основата и на съвременни хрумвания.

По линията на жена ми идват други бежанци, от Западните покрайнини, от границата с Турция, един депутат русофил от Борисовград в Народно-то събрание през 1879 г., мирови съдия и др. По силата на обстоятелствата живее на ул. „Нишава“, успоредна „Лерин“, пресечка „Битоля“, сякаш няма измъкване от историята. За т.нар. „положителни“ науки (математика, физика и т.н.) не е важно семейството, училището, произходът, но за хуманитарните и обществените винаги се казва – вижте автора, откъде идва и какво представлява, какво е писал.

За науката в архитектурата

Навлизането в тази тема навява тъжни мисли и тяхното преодоляване води до шегата и самоиронията. Отдавна се шегувам, че ще стана известен в тесен кръг, че като директор на някогашния Институт за теория и история на архитектурата при БАН съм казал, че в България няма теория и не се знае дали трябва да има, и че като председател на секцията „Теория, история и критика“ към САБ съм казал, че в България няма архитектурна критика, но е ясно, че трябва да има. Остава единствено историята, където са се трудили повечето т.нар. „учени“. Ще съгъстя още малко краските, като посоча, че ако някой архитект иска да умре от глад, може да се посвети на архитектурната теория.

Заниманията с архитектурна история не са приятно прекарване на времето. Трудно се пише история, включително и архитектурна, в страна, в която народът не знае точно какъв е: славянски ген около 20% по-близо до поляците, отколкото до сърби и руснаци; далечно тракийско наследство и

може би още по-далечно прабългарско. Орле на Аспарух и Мадарски конник, близки до персите. Както се провиква Божидар Димитров: ние сме иранци. Само да не сме тюрки. Ами ислямизираните Волжки българи? Странно е да четеш за големия български учен от XVII век Бахши Иман.

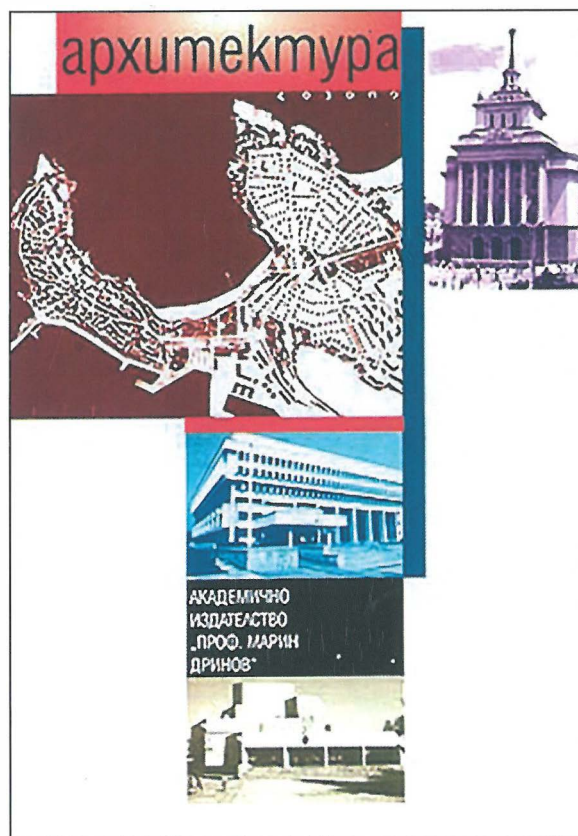
Архитектурната история ми донесе частично удовлетворение и множество неприятности. При почти 100 публикации и почти толкова цитирания, неотпечатан хабилитационен труд от 450 стр. и непубликувани на български международни доклади. Мисля, че направих нещо по темата за външните влияния в българската архитектура. Във връзка с това и нещо за българския барок на Милко Бичев заедно с Матей Матеев и Георги Георгиев – Жореца, и двамата покойници. Освен тази тема табу до 1989 г. писах първи и доста радикално и категорично за социалистическия реализъм, за което почти не ме цитират, вероятно от страх. Имам някаква заслуга за характеризиране на 60-те и прехода към 70-те като особено плодотворен период за българската архитектура. Мисля, че съм доста добър познавач на архитектурата на тоталитарните режими и постмодернизма. Олигархичната архитектура обезсмисли Р. Вентури, Карло Скарпа, А. Роси. Опитвах се да нахвърлям фактологията, да се занимавам с проблемите, поставени от фактите и тяхната интерпретация. Интерпретацията води до ревизия. Без ревизия няма наука.

Архитектурната критика

Темата заслужава дълги статии, дискусии. Тук ще се огранича в най-големите и за съжаление, най-разпространени заблуди.

Архитектурната критика не е художествена критика. Напротив, тя може да функционира само като художествена критика, иначе не е критика. Нейните занимания с функционални, конструктивни проблеми, смятани за особено архитектурни, не ги прави най-важни или вечни. Вечна е обвързаността на архитектурата с техническия прогрес, за разлика от другите изкуства, но това не значи, че този прогрес се изразява вечно посредством функция и конструкция (параметрицизмът).

Архитектурната критика е научна. Тя трябва да анализира (според теорията) и да доказва. Оскар Уайлд е казал: „Критиката е субективна, ако не е субективна, значи не е критика“. Щом е субективна, значи няма как да е особено научна. Не е съдопроизводство, не е счетоводство. Работи с мотиви и аргументи, но не непременно с доказателства. Няма критика без публика. Щом има публика, трябва да ѝ се влияе. Щом има влияние, значи се упражнява власт. Не смятам себе си за критик, нито мисля, че изобщо има такъв в България в строгия смисъл, защото не виждам някой да упражнява власт. Доколкото обаче кандидатите за критици са много, ще си позволя и аз няколко лични избора и възгледа.

Ще започна с това, с което смятах да завърша. За пръв литературен критик и за критик у нас въобще се смята Нешо Бончев, писал още преди Освобождението. Ето едно мнение на Симеон Радев за критиката на Н. Бончев: „Той беше значително образovan човек, но без въображение и без истинско чувство за художественост. Такива като него при своя високомерен догматизъм, когато имат и влияние, са способни на големи пакости. Хубостите на Пърличевото творение, сочността, хармонията, героичният ритъм, тази смес от жива реч и старинни обрати, от които иде истински дух

Без критика няма изкуство.

Критиката е занимание за самотници.

Архитектурната критика е художествена критика и още нещо.

Истинската критика е упражняване на власт, двусмислено, опасно и все пак отговорно занимание.

Можеш да станеш критик само при наличие на талант за това, сърце и воля – трудно и рядко срещано съчетание. Към това трябва да добавим и интелектуална почтеност.

Мълчанието на критика също е критика, понякога коварна, понякога убийствена.

Ако доходите ти от архитектурна критика не са поне половината от всичките ти доходи, значи не си достатъчно независим, не си архитектурен критик, а пописващ архитект.

Занимавай се с архитектурна критика само след като си опитал всички възможности, най-вече да станеш известен проектант.

ПРОФЕСОР КОНСТАНТИН БОЯДЖИЕВ е почетен професор на Нов български университет.

Основни изследователски интереси в областта на: съвременна архитектура: история и критика; градоустройство и ландшафт

Допълнителни изследователски интереси в областта на: визуални изкуства, интериор, дизайн

Преподавателски интереси в областта на: съвременна архитектура: история и критика;

градоустройство и ландшафт.
Почетен професор на НБУ – 2009 г.

2007. Редовен професор в НБУ

2003. Професор в УАСГ – София, катедра „История и теория на архитектурата“

от 1995 до 2007. Директор, Център за архитектурознание, Българска академия на науките от 1994. Старши научен сътрудник, Център за архитектурознание, Българска академия на науките от 1981 до 1986. Преподавател в Университета в град Сетиф, Алжир

от 1979. Хоноруван преподавател, Университет за архитектура, строителство и геодезия, София от 1974 до 1977. Н.с. в НЦ към МВТУ от 1971 до 1974. Проектант в ПО „Металпроект“

Награди

Два сребърни медала (най-високо отличие) Национални прегледи на българската архитектура, 1992 и 1998 г.

Златна значка на БАН

Златна значка на САБ

Преподавател на годината в НБУ – 2010 г.

Награда „Златен капитал“ на САБ – 2012 г.

Награда на Ректора на НБУ – 2015 г. (1-ви носител на новоучредена награда)

Член на Националния комитет „Васил Левски“ от 2003 г.

Член на българската група на ДОКОМОМО към ЮНЕСКО, Париж, от 1994 г. Председател от 2006 г.

Председател на секция „История, теория и критика“, Съюз на архитектите в България, от 1992 г.

Председател на международното жури за архитектурни книги и списания, Световно триенале по архитектура

„Интерарх“ 2000, 2003 и 2006 г., София

Председател на редколежията на сп. „Архитектура“

Член на редколежията на сп. „Арх и Арт“

Член на редколежията на сп. „Паметници, реставрация, музей“

Гл. редактор на Енциклопедия А-Я, част „Архитектура и строителство“, АИ „Проф. М. Дринов“, Българска академия на науките.

Гл. редактор на третомна енциклопедия Национален докладчик на световните конгреси на Международния съюз на архитектите (МСА) – Берлин, 2002 г. и Барселона 1996 г.

В листата на почетните гости и докладчици в Берлин, 2002 г.

По-важни публикации:

Бояджиев, К. Постигания на българската архитектура през 20-ти век – първа част, сп. „Архитектура“, 2014.

Бояджиев, К. Постигания на българската архитектура през 20-ти век – втора част, юбилейно издание, 60 години списание „Архитектура“ – 2014 г.

Бояджиев, К. Социалистическият реализъм в архитектурата – докога, колко социалистически и какъв реализъм, сп. „Архитектура“, бр. 6, 2009.

Бояджиев, К. Българската архитектура на 60-те години – постиженията на новаторството, сп. „Архитект“, бр. 4, 2009.

Бояджиев, К. Архитектурата и националното, сб. Пространството архитектура, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2008, с. 156-176.

Бояджиев, К. София – модерен символ на нацията и европейска столица. XXII МСН. Istanbul Turkey. Световен конгрес на МСА, сп. „Архитект“, бр. 1-2, 2005, с. 44-45.
Boyadjiev, K. L'architecture contemporaine en Bulgarie et le nationalisme moderne (la mutation rationalisme-symbolisme et la fusion culture de la modernite – culture „nationale“), Genius Loci International Seminar Architecture Between regional identity and globalization, Bucharest, 2000.

Boyadjiev, K. Sofia – capital for 120 years. Acad. Edition Prof. M. Drinov (BAS), Sofia, 2001 (in English), 2000 (in Bulgarian), architectural part, 1844 – 2000.

Boyadjiev, K. Sofia – capital for 120 years. Municipality of Sofia, NKIA Ltd., 2000 (in English) 1999 (in Bulgarian), architectural part, 1878 – 1944.

Boyadjiev, K. In der „Post Situation“.

In: „Der Architekt, Zeitschrift des BDA, Bonn 1/1998.

Boyadjiev, K. Present et avenir, L'architecture dans les villes (mutations). XIX congres de l'Union internationale des Architectes, Barcelone, 1996.

Boyadjiev, K. Outside influences in Bulgarian architecture (1956 – 1970), CAS, BAS, 1993, „Architectura“ magazine, Sofia, 3/94 and 4/94.

Boyadjiev, K. Socialist realism in Bulgarian architecture (1950 – 1955), CAS – archive.

Boyadjiev, K. La réception changeante et instable – un problème, 7e conférence internationale DOCOMOMO, Paris, 2001.